

بازخوانی پرونده انتخابات اتاق از نگاه رئیس سابق اتاق تهران

۶

گزارشی از نحوه قیمت‌گذاری برخی خودروها

۷

قطعه‌نامه تأثیری بر بورس نگذاشت

۸

گزارش «شرق» از وضعیت تولید در کشور

۸

یادداشت

نگاه علم اقتصاد به تشکل‌های کارفرمایی

احمد مدیری *

از جمله تشکل‌های کارفرمایی تأثیر منفی بر اقتصاد می‌گذارند و باید حضور این تشکل‌ها را در اقتصاد به حداقل ممکن کاهش داد.

دیدگاه دیگری که در مقابل این نظریه وجود دارد، دیدگاه اقتصاددانان نهادگرا است. این اقتصاددانان معتقدند تشکل‌های کارفرمایی مانند همه نهادهای اجتماعی هم کارکردهای مثبت و هم کارکردهای منفی دارند و باید با طراحی سیاست‌های مناسب کارکردهای مثبت آنها را تقویت کرد و بهبود عملکرد اقتصادی بدون حضور تشکل‌های اقتصادی امری بسیار نادر است.

نقش منفی تشکل‌ها

دیدگاه اول به یک دسته از شواهد تجربی استناد دارد. یکی از شواهد تجربی نقشی است که تشکل‌ها در قرون وسطی تا قبل از انقلاب صنعتی داشتند و همچنین تأثیرات منفی که تشکل‌های کارفرمایی در کشورهای پیشرفته در قرن نوزدهم بر جای گذاشتند. تا قبل از انقلاب صنعتی تشکل‌های کارفرمایی مثل اتاق‌های اصناف حضور بسیار گسترده‌ای در اقتصاد داشتند و بسیاری از بازارهای مختلف اقتصادی را تخریب می‌کردند. به این معنا که از ورود افراد تازه به یک صنف جلوگیری کرده و قیمت کالاها را به صورت انحصاری تعیین و امکان رقابت در اقتصاد را محدود می‌کردند. مداخلات اصناف از موانع اصلی مبادله آزاد و شکل‌گیری بازارها بود.

اقتصاددان‌هایی که اعتقاد به نقش منفی تشکل‌های کارفرمایی دارند، شواهد تاریخی بسیار زیادی در این زمینه ارائه کردند. به طور مثال در فرانسه تشکل‌های صنفی از بسیاری از ابتکارات در صنعت نساجی جلوگیری می‌کردند و همین عامل موجب عقب‌ماندگی فرانسه نسبت به انگلستان شد. با توجه به نقش مخربی که اصناف در اروپا بازی می‌کردند در قرن ۱۸ بسیاری از تشکل‌های صنفی منحل شدند. در واقع طبقات نوظهور صنعتی به حکومت‌ها فشار آوردند تا این تشکل‌های کارفرمایی از مداخله مستقیم در اقتصاد بیرون رانده شوند. علاوه بر این در قرن ۲۰ شواهدی مبنی بر نقش منفی تشکل‌های کارفرمایی جمع‌آوری شده است. اقتصاددانی به نام «ولسون» در این زمینه شواهدی ارائه کرده است. او نشان داده که بعد از جنگ جهانی دوم هر کشوری که تشکل‌های صنفی در آن قوی‌تر بوده نرخ رشد اقتصادی کمتری داشته است. علتی که «ولسون» معرفی می‌کند این است که تشکل‌های کارفرمایی مانع از رقابت فعالان اقتصادی می‌شوند.

«فریدمن» در کتاب «آزادی انتخاب» شواهد مختلفی از انحصارگرایی تشکل‌های کارفرمایی و حرفه‌ای در امریکا ارائه می‌دهد. به طور مثال نشان می‌دهد دستمزد خلبانان در امریکا بسیار بالاتر از تخصص‌های مشابه است. بالا بودن دستمزد این قشر از نظر «فریدمن» هیچ دلیلی به جز قدرت تشکل صنفی خلبانان آمریکایی نداشته است. در دهه ۱۹۷۰ نیز تشکل‌های کارفرمایی در کشور انگلستان در افزایش دستمزدها و افزایش تورم از نظر این دسته از اقتصاددانان، نقش بسیار مهمی داشتند.

نقش مثبت تشکل‌ها

در مقابل این دیدگاه، اقتصاددانان نهادگرا بر نقش مثبت تشکل‌های کارفرمایی در جمله اتاق‌های بازرگانی در طول تاریخ تأکید می‌کنند. از نظر این دسته از اقتصاددان‌ها عملکرد اقتصادی هر کشوری بستگی به بازار سیاسی در آن کشور دارد. در بازار سیاسی اگر امکان مهار قدرت و حاکمیت قانون وجود داشته باشد در آن صورت حقوق مالکیت تضمین و رشد اقتصادی ممکن می‌شود. در واقع آنچه عملکرد اقتصادی یک کشور را متحول می‌سازد حاکمیت قانون است، و نقش تشکل‌های کارفرمایی در تثبیت حاکمیت قانون در اروپا بسیار تعیین‌کننده بوده است. این کارکرد تشکل‌های کارفرمایی در تاریخ اروپا توسط اقتصاددانان نهادگرا نشان داده شده است. اقتصاددانی که در این زمینه مطالعه‌ای عمیق داشته، «وینر گریف» است. او نشان داد انقلاب صنعتی در اروپا پیامد انقلاب تجاری از قرن ۱۱ تا ۱۳ بوده است. منظور از انقلاب تجاری، گسترش سریع تجارت بین شمال و جنوب اروپا در اروپا و مبادلات تجاری این قاره با سایر قاره‌هاست. او نشان داد انقلاب تجاری محصول شبکه ارتباطی تجار با یکدیگر بوده است. تجار از طریق اتاق‌های بازرگانی که در کشورهای اروپایی ایجاد کرده بودند، از تعدی و تجاوز پادشاهان محلی به تجار جلوگیری می‌کردند. او نشان داد بدون تغییر در تعرفه‌های گمرکی و صرفاً به دلیل شکل‌گیری شبکه اجتماعی تجار مبادلات تجاری به سرعت گسترش یافت.

ادامه در صفحه ۶

آقای دکتر در انتخابات اتاق کاندیدا می‌شوید: NO COMMENT

هستند و زیرمجموعه اتاق بازرگانی ایران قرار دارند اما بدنه آنها خیلی شفاف نیست. شما وقتی ریاست اتاق ایران را برعهده گرفتید قول ساماندهی اتاق‌های مشترک را داده بودید اما به نظر گروهی از فعالان اقتصادی این موضوع اتفاق نیفتاده است؟

یک نکته را نباید از نظر دور داشت که ویژگی تشکل‌های مدنی این است که متکی به اعضا هستند. یعنی هر گونه تحول، اصلاح و پیشرفتی باید توسط خود آنها صورت گیرد. مثل دولت نیست که با یک بخشنامه بتوان موارد یا اشخاص را جابه‌جا کرد. بنابراین ضروری است با یک حرکت فرهنگی – اجتماعی این حرکت رو به جلو را دنبال کنیم. یکی از اقداماتی که باید صورت گیرد، گسترش کمی شوره‌ای مشترک و اتاق‌های مشترک است. در دوره ما قرار شد شوراهایی که ایران شورای مشترک نداشتند در لیست قرار گیرند که برخی از آنها راه‌اندازی شده و برخی هم در دستور کار است که ظرف چند ماه آینده راه‌اندازی می‌شود. دوم این است که در این گونه تشکل‌ها برای همه فعالان اقتصادی و علاقه‌مندان باز باشد یعنی اتاق‌های مشترک شکل انحصاری نداشته باشند و منافع گروه خاصی را دربر نگیرند.

– اما برخی اتاق‌های مشترک سیکل بسته‌ای داشته و خیلی شفاف نیستند. سیستم برخی از اتاق‌ها به قدری انحصاری است که اعضای جدید نمی‌توانند عضو آن اتاق مشترک شده و از مزایای آن بهره‌مندشوند.

در واقع نظارتی که اتاق بازرگانی ایران بر اتاق‌های مشترک می‌کند این است که هم بر اساسنامه آنها نظارت می‌کند، (مثلاً مأموریت جدیدی که اتاق به رئیس جدید اتاق مشترک ایران و عراق داده اصلاح اساسنامه است) و هم نظارت بر اینکه همه اعضا از حقوق خود برخوردار باشند یعنی برای همه کسانی که علاقه‌مند هستند در اتاق مشترک عضو شوند یا مسئولیتی بپذیرند شرایط یکسانی فراهم شود. اینها وظایفی است که دنبال شده و توفیقات نسبی هم حاصل شده است که باید ادامه پیدا کند.

– کمتر از ۹ ماه به انتخابات آتی مانده، آیا در این مدت امکان اصلاح ساختار آنها وجود دارد؟ این حرکت ساماندهی اتاق‌های مشترک شروع شده و باید ادامه پیدا کند. البته این حرکت را باید با قوت، سرعت و وسعت بیشتری پیگیری کرد. این موضوع یکی از اولویت‌های اصلی برنامه اتاق است که ان‌شاءالله به زودی به نتیجه می‌رسد.

– آقای دکتر، اگر اجازه دهید درباره انتخابات آتی اتاق صحبت کنیم.

بنده الان خیلی به پرداختن به این موضوع تمایل ندارم. به نظر من یک ماه مانده به انتخابات باید به این موضوع پرداخت.

– آیا برای دور بعد بار دیگر کاندیدا خواهید شد؟

شنیده شده که ممکن است...

NO COMMENT اخنده، متشکرم. فکر می‌کنم کافی باشد، دیگر باید بروم...

آیا در مسیر درست و با سرعت سریع دارد جلو می‌رود یا خیر. اصل این اتفاق همان اصلاح ساختار است. همان طور که می‌ناید به نظر تعداد قابل توجهی از کارشناسان اقتصادی در نحوه اجرای سیاست‌های اصل ۴۴، آن‌طور که شایسته است به بخش خصوصی بها داده نشده است. به طور مثال سرمایه‌گذاری‌های جدید که انجام شده سهم بخش خصوصی را نتوانسته در اقتصاد بالا ببرد. در واگذاری‌ها هم به رغم اینکه تعداد قابل توجهی از بنگاه‌ها واگذار شد اما کماکان سایه مدیریت دولتی در اشکال شبه‌دولتی‌ها وجود دارد. بنابراین اتاق واقعی که باید در اقتصاد کشور می‌افتاد از سرعت لازم برخوردار نبوده که به تبع آن سهم بخش خصوصی در اقتصاد و اتاق که این بخش را نمایندگی می‌کند، بالا برود. یعنی در بستر حرکت عمومی اقتصاد کشور است که تشکل‌ها می‌توانند اثرگذار باشند. اما این سخن به این معنا نیست که توانمندسازی را نمی‌توان در خود تشکل‌های مدنی انجام داد. در بالا اشاره هم کردم. ارتباط تشکل‌ها با یکدیگر در گذشته از ضعف‌های زیادی برخوردار بوده است. یعنی تعداد قابل توجهی تشکل مدنی داشتیم که به اتاق وصل نبودند. یکی از حرکت‌های خوبی که در سال‌های اخیر انجام شد، این بود که اتاق به سراغ این تشکل‌ها رفت و این تشکل‌ها که برخی از آنها تشکل‌های بزرگی هم هستند عضو اتاق شدند. مثلاً تشکل بزرگی در صنعت ساختمان داشتیم و تشکل بزرگی در صنعت برق و تشکل بزرگی در صنعت فولاد داشتیم که خیلی با هم ارتباط نداشتند. کاری که اتاق انجام داد این بود که همه اینها را زیر چتر خود جمع کرد و با راه‌اندازی جلسات ماهانه روسای تشکل‌ها در اتاق ایران ارتباط تشکل‌ها را وسعت بخشید. خلاصه ما به دنبال این هستیم که یک جدول مندلیف تشکلی برای مجموعه اقتصاد ایران در بخش‌های صنعت، خدمات، معدن، کشاورزی، بازرگانی و... ایجاد کنیم و در مواردی که تشکلی وجود ندارد کمک کنیم که تاسیس شود و ارتباط تشکل‌ها را تقویت کنیم.

– تأثیر این موضوع...

تقویت ارتباط بین تشکل‌ها زیر چتر اتاق ایران باعث شد ارتباط بین‌المللی آنها بالا برود. به عبارت دیگر این تشکل‌ها توانستند از این فرصت بین‌المللی که اتاق دارد استفاده ببرند و با ابتکار جدیدی که اتاق به راه انداخت و برگزاری بزرگداشت روز اقتصاد هر کشور این فرصت برای فعالان اقتصادی و تشکل‌ها فراهم شد که با هزینه کمتری ارتباطات بین‌المللی خود را توسعه دهند تا به تبع آن بنییه اقتصادی خود را قوی کنند. اگر هر یک از تشکل‌ها به تنهایی می‌خواستند چنین نشست‌هایی بگذارند هزینه زیادی به آنها تحمیل می‌کرد اما با ابتکار جدید اتاق، سفرای مسئولان کشور مربوطه به ایران دعوت شده و همه تشکل‌ها به صورت مشترک و با هزینه کمتر می‌توانند از فرصت پیش‌آمده استفاده کنند. دراین دوره با کارهای خوبی که انجام شد تعداد تشکل‌های زیرمجموعه اتاق افزایش چشمگیری داشت. معاملات فعالان اقتصادی از طیف‌های مختلف نیز با یکدیگر بهتر شده است.

– آقای دکتر، اتاق‌های مشترک هم نوعی تشکل

هم سرمایه‌گذار، هم کارگر و هم اخلاق کسب و کار در آن دیده شده است. این وظیفه اتاق است که حرف صحیح خود را به روش صحیح ابراز کند. فضای عمومی جامعه و ذهنیت برخی از سیاستمداران نسبت به سرمایه‌داران هنوز مثبت نیست و باید تلاش فراوان شود تا جامعه به سرمایه‌دار و تشکل‌های کارفرمایی به عنوان کسانی که ایجاد اشتغال می‌کنند و کارآفرین هستند، نگاه کنند. ما باید لحن کلام‌مان به گونه‌یی باشد که ذهنیت بد علیه سرمایه‌داران و اینکه آنها به دنبال منافع خود هستند را کمرنگ کنیم و بتوانیم با تاملی مناسب نیت خیرخواهانه خود را به سیاستمداران ابراز کنیم.

– آیا در گذشته به این صورت نبوده است و آیا واکنش انتقادی که در گذشته نسبت به یکی از تصمیم‌های دولت می‌شد...

من کاری به گذشته و حال و آینده ندارم. [خنده] منظور من این است که در اصلاح ساختار اقتصادی باید نهادسازی کنیم. نهاد تشکل‌های اقتصادی و اتاق به عنوان تشکل تشکل‌ها نیاز به یک بازسازی جدی دارد. هم جایگاهش در اقتصاد کشور و هم نقطه اثرش نیاز به ترمیم‌های جدی دارد. یکی از لازمه‌های این مطلب غیر از نحوه تعامل با سه قوه حکومتی با داخل بدنه اتاق است. یعنی ما نیاز به یک نظم تشکلی در داخل اتاق داریم که رابطه طولی و عرضی مهندسی شده باشد. یعنی در کنار شفافیت نقاط خلأ آن دیده شده **نکته.**

– نمی‌شود توقع داشت در همه موارد حرف اتاق حتماً به کرسی بنشیند. – باید برای سیاستگذاران این موضوع معجز شود ما پیشنهاد اتاق به دور از منافع شخصی است. – بالا رفتن درجه تأثیر پیشنهادها تابع نحوه تعامل است. یک موقع شما با لحنی صحبت می‌کنید که سوءظن را تقویت می‌کند. – اتاق بازرگانی هم بر اساسنامه و هم بر اینکه همه اعضا از حقوق خود برخوردار باشند نظارت می‌کند. – اصلاح اساسنامه ایران و عراق مأموریت جدیدی است که به این اتاق داده شده است.

باشد و تشکل لازم آفریده شود. این طور نباشد که در یک موضوع دو سه تشکل موازی داشته باشیم و در موضوع دیگر هیچ‌تشکلی نداشته باشیم. **– آقای دکتر، یکی از بحث‌هایی که بیان می‌شود این است که تشکلی به نام اتاق به نوعی نتوانسته جایگاهی در اقتصاد برای خود دست و پا کند.** یک جنبه این موضوع این است که آیا موفق شده‌ایم سهم بخش خصوصی در اقتصاد ایران را تغییر دهیم و آیا جایگاه بخش خصوصی در اقتصاد، ارتقا پیدا کرده است؟ در چنین شرایطی می‌توان سوال کرد که اتاق که نمایندگی بخش خصوصی را برعهده دارد توانسته به آن جایگاه بایسته برسد یا خیر. به عبارت دیگر آن اصلاح ساختاری که با ابلاغ اصل ۴۴ نوید آن داده شد

حضور اتاق در مراجع تصمیم‌گیری گرفته شد. مثلاً شورای پول و اعتبار به دلایلی که می‌دانید تشکیل نمی‌شد. با پیگیری‌هایی که اتاق بازرگانی انجام داد این شورا مجدداً احیا شد. این در رابطه با قوه مجریه است. اما جایگاه مهم دیگری که اتاق باید بتواند سخن خود را به سمع تصمیم‌گیران برساند قوه مقننه است. خوشبختانه در شرایط جدیدی که پیش آمد هم در کمیسیون‌های مجلس و هم در تصمیم‌گیری‌های کلان که عمدتاً بودجه‌های سالانه و برنامه پنج‌ساله پنجم است اتاق به عنوان یکی از چهار مرجع کارشناسی در جلسات حضور دارد.

– آیا خود شما هم در مجلس حاضر می‌شوید؟ آیا به دنبال گرفتن خواسته‌های فعالان اقتصادی بودید؟

بله، بنده یا یکی از اعضای هیات رئیسه اتاق یا یکی از روسای کمیسیون‌ها هر وقت لازم باشد به مجلس می‌رویم.

– معاون پارلمانی اتاق چطور، گویا ایشان خیلی فعال نیستند؟

معاون پارلمانی اتاق بازرگانی ایران دائماً در مجلس حضور دارد و اتفاقاً حضورشان فعال هم هست. علاوه بر این اتاق دو نفر را در نظر گرفته که به طور دائم در مجلس شرکت می‌کنند. سامان جدیدی که داده شده برای تشکل‌های وابسته به اتاق این امکان را فراهم کرده تا نمایندگان آنها در مجلس حضور یابند. یعنی سامانه‌ای که اتاق بازرگانی برای حضور در کمیسیون‌های مجلس پیگیری می‌کند به این صورت است که یک نفر از تشکل‌های وابسته به اتاق، یک نفر از کمیسیون تخصصی اتاق و یک نفر هم از بدنه کارشناسی اتاق در محل حضور پیدا کنند. در واقع پیگیری امور انجام شود.

– اما بحث تأثیرگذاری اتاق را که مورد انتقاد برخی از فعالان اقتصادی است چطور ارزیابی می‌کنید؟

ببینید اتاق مرجع تصمیم‌گیری نیست. نه جانشین قوه مقننه است و نه جانشین قوه مجریه. یعنی نباید هم باشد. شأن اتاق مشاوره دادن به سه قوه است. باید دنبال این هم باشد که با منطق و استدلالی که دارد و نحوه تعاملی که اتخاذ می‌کند مشاوره‌اش بیشترین درجه تأثیر را داشته باشد. نمی‌شود توقع داشت در همه موارد حرف اتاق حتماً به کرسی بنشیند. این بستگی دارد به قوت استدلال که بتواند از منظر ملی بحث خود را ثابت کند و برای سیاستگذاران این موضوع معجز شود که این پیشنهاد نفع عمومی را دربر می‌گیرد نه نفع گروهی خاص و از طرف دیگر بتواند فارغ از سوءظن‌هایی که ممکن است که در فضای سیاسی کشور ایجاد شود، در یک بستر تعاملی دلسوزانه بودن پیشنهادش را ثابت کند. بالا رفتن درجه تأثیر خیلی تابع نحوه تعامل است. یک موقع است که شما با لحنی صحت می‌کنید که سوءظن را تقویت می‌کند یعنی فعالان اقتصادی صرفاً به دنبال منافع خودشان هستند. یک موقع هم هست که با واژگانی و با فرهنگی پیشنهادی مطرح می‌شود که هم منافع مصرف‌کننده،

گروه اقتصادی، زهره کمبیزی: فرصت کوتاهی پیش آمد تا انتقادهای اهالی کسب و کار را با رئیس اتاق ایران در میان بگذاریم. او از نقدهای چاره‌ساز استقبال کرد اما از اظهارنظر درباره افراد پرهیز. محمد نهاوندیان معتقد است احترام همه افراد واجب است و ما نباید خدای ناکرده با کلام خود باعث رنجش کسی شویم. او از چپش نیروهای جدید در انتخابات آتی هم صحبت نمی‌کند و حتی حضور دوباره خود در اتاق را هم بی‌پاسخ گذاشت. اما از ساماندهی وضعیت اتاق‌های مشترک خبر داد. گویا قرار است درهای این اتاق‌ها به روی همه فعالان اقتصادی باز شده و سیستم بسته و غیرشفاف برخی از آنها پایان یابد. ---

– آقای دکتر پیش از اینکه سوالم را ببرسم این موضوع را می‌خواستم بدانم که آیا شما انتقادپذیر هستید و از نقد استقبال می‌کنید؟

ببینید، من در رابطه با اشخاص اظهارنظر نمی‌کنم و برای نقد هم بستگی دارد که چه نقدی باشد. اگر نقدی در راستای تقویت جایگاه اتاق باشد و در دل خود راهکاری داشته باشد با کمال میل می‌پذیرم. اما از اظهارنظر درباره اشخاص عذر خواهم. **– آقای دکتر، یکی از انتقادهایی که به مدیریت شما وارد می‌کنند این است که اتاق بازرگانی نسبت به گذشته روند محافظه‌کاری را در پیش گرفته و خیلی دولتمردان را برای احقاق حق فعالان اقتصادی اصطلاحاً به چالش نکشیده است.** به عبارت دیگر اتاق بازرگانی تأثیر زیادی در بالا بردن جایگاه اتاق نداشته است؟

یکی از اولویت‌هایی که همیشه باید در دستور کار اتاق باشد رسیدن اتاق به جایگاه بایسته است. اتاق به عنوان نماینده فعالان اقتصادی باید بتواند سخن فعالان اقتصادی را به گوش سیاستمداران برساند، نقد خودش را نسبت به مسائل روز ارائه کند و در کنار آن راه‌حل هم ارائه کند. در واقع تحقق واقعی مشاوره سه قوه بودن در همین نکته تجلی پیدا می‌کند. خوشبختانه یک گام قانونی برای تحقق این معنا برداشته شد و آن قانون اصل ۴۴ بود که در ماهه ۹۱ دولت مکلف شد ترتیبات قانونی حضور اتاق در همه مراجع تصمیم‌گیری را فراهم کند. بر همین اساس در برخی مراجع تصمیم‌گیری که اتاق حضور نداشت، حضور پیدا کرد. مثلاً در شورای سرمایه‌گذاری و همچنین در هیات واگذاری که جایگاه‌های مهمی هستند و حرف فعالان اقتصادی شنیده می‌شود.

– اینکه نماینده‌ای از اتاق در مراجع تصمیم‌گیری حضور دارد تصمیم خوبی است اما بحثی که در بین فعالان اقتصادی مطرح می‌شود تأثیرگذاری این اتفاقات بر وضعیت فعالان اقتصادی است. آیا تسهیل شدن حضور اتاق تأثیری در افزایش جایگاه اتاق به عنوان بزرگ‌ترین تشکل بخش خصوصی داشته است؟ برخی از اعضای اتاق خیلی خوشبین نیستند.

ببینید گام اولیه از سوی اتاق برداشته شد و اجازه